

Найкоштовніший скарб

Методично-бібліографічні матеріали
до відзначення Дня української писемності та мови

ББК 78.38
Н20

Найкоштовніший скарб: Метод.- бібліогр. матеріали / ОУНБім. В.Г. Короленка; Підгот. О. Рижаєва. - Чернігів, 2002.- 28 с.

Видання вміщує методичні рекомендації щодо підготовки свята української мови - комплексу заходів до Дня української писемності та мови.

Розраховане на бібліотечних працівників, освітян, інших зацікавлених осіб.

Матеріал підготувала: О. Рижаєва
Відповідальний за випуск: Ю. Самойленко
Комп'ютерний набір: Л. Раєвич
Ризограф ОУНБ ім. В.Г. Короленка
Тир.100 прим.

Людина без рідної мови - людина без душі.

Іван Огієнко.

Тисячолітній досвід людства переконливо доводить важливу роль мови у житті кожного народу. Існує логічний взаємозв'язок: мова формує націю, нація будує державу, держава береже мову й піклується про її розвиток.

Змініть мову, спотворте її національну самобутність і ми не впізнаємо себе ні в наших пращурах вчора, ні в наших нащадках завтра; втративши минуле, не матимемо майбутнього, перестанемо існувати як нація.

У період же становлення держави мовна проблема виходить за рамки внутрідержавницького характеру й стає ще й політичною, впливає на стосунки між людьми, цілими регіонами.

Здавалося, здобуття Україною незалежності, визнання її як суверенної держави світовою спільнотою обов'язково приведе до швидкого відродження української мови і ефективного її використання у всіх ланках суспільного життя.

Та цього не сталося. Натомість змушені визнати, що навіть у Верховній Раді майже половина депутатів послуговується мовою нашого з вами сусіда. Ніби не для них писав свого часу книгу "Наука про рідномовні обов'язки" палкий патріот, поборник ідеї української державності Іван Огієнко. А що вже говорити тоді про функціонування української мови в інших сферах, на побутовому рівні?

У кризовому етапі знаходиться національне книговидання. Щорічно на душу населення у нас нині друкується лише 0.8-0.9 книги, тоді як цей показник у розвинених країнах становить 14-16 назв. А річний наклад україномовних; періодичних видань втричі менший від російськомовних.

Саме метою підвищення престижу рідної мови. розширення сфери її вживання в усіх без винятку державних структурах встановлено день української писемності та мови, який відзначається 9 листопада, в день вшанування пам'яті преподобного Нестора Літописця, починаючи з 1997 року.

До цієї дати рекомендуємо провести в бібліотеках ряд тематичних масових заходів, логічно поєднавши їх в рамках Свята рідної мови. Водночас, з врахуванням особливостей зацікавлених читачьких груп доцільно розмежувати ці заходи на два основні комплекси.

Перший - для читачів з досить високим рівнем філологічної підготовки і знання мови. Тут будуть розглядатись: історія виникнення і розвитку мови, літописання і проблеми, що стосуються мовознавчих питань, змін в українському правописі. культури мовлення.

Другий - це заходи, розраховані на аудиторію, якій ще треба прищеплювати смак до рідної мови, бажання знати і вивчати її. Тут головна мета полягає в тому, щоб не лише ввести читача у чарівний світ слова, а й допомогти йому відчути силу, красу і багатство рідної мови, навчити любити це багатство, дорожити ним і плекати його.

Звичайно, такий поділ досить умовний, різнопланові заходи можуть зацікавити багатьох читачів, важливо лише обійтися без нав'язування, у мовній сфері не досить небезпечно. можна викликати тільки неприйняття. Лише тактовний підхід до кожного читача, вміння зацікавити, зачарувати українським словом, викликати потребу спочатку читати і слухати . а потім і самому спілкуватися українською мовою, можуть принести успіх.

Підготовку до Свята рідної мови рекомендуємо розпочати з оформлення книжкової виставки "Українська мова та писемність: від найдавніших часів до наших днів". Доповненням до неї можуть бути тематичні викладки, виставки однієї книги, однієї статті, що розповідають про видатних історичних і громадських діячів, літописців, мовознавців, перекладачів, письменників, які внесли найбільш вагомий вклад у справу розвитку, збагачення і захист рідного слова, присвячені окремим мовознавчим проблемам; викладки та виставки "Вийшли з друку", "Нові українські книги" та ін.

Читачів з філологічною освітою, студентів, вчителів української мови повинні зацікавити огляди нових надходжень *"Новини і планети Мовознавства"*.

Найбільш актуальні питання, пов'язані з проблемами функціонування рідної мови та забезпеченням її пріоритету- в усіх без винятку сферах життя, рекомендуємо винести на прес-конференцію *"Українська мова в контексті національного відродження"*.

Основну увагу її учасників - працівників державних установ, журналістів, юристів, освітян, всіх зацікавлених читачів радимо привернути до ключових моментів, від яких залежить успіх поставлених завдань в сфері мовної політики. Це насамперед:

1. Чітка позиція державних осіб.
2. Підбір кваліфікованих кадрів.
3. Навчання державною мовою в усіх без винятку учбових закладах.
4. Забезпечення шкіл і вузів україномовними підручниками і фаховою літературою.
5. Використання рідної мови для зовнішньої реклами, оформлення.
6. Протекційні заходи. спрямовані на підтримку українського книговидання і преси.
7. Створення єдиної помісної національної церкви.
8. Фінансове забезпечення заходів з запровадження нової мовної політики.
9. Підтримка з боку діаспори.

В ході конференції та при підготовці інших заходів варто з'ясувати потребу читачів в індивідуальній інформації та визначити її тематику.

Від пасивного рівня володіння мовою-до активного. Таку головну мету має поставити бібліотекар, готуючи заходи для широкої читацької аудиторії.

Багатий матеріал з використанням записів фонотек, уривків з творів українських авторів різних часів, народних пісень і романсів на слова відомих поетів, автентичного фольклору можна включити до програм при підготовці музичного вечора *"Втіхо моя, пісне українська!"*. літературно-музичної композиції *"Які чарівні мови звуки"*. До участі в них також доцільно залучити професійних співаків, артистів, виконавців-аматорів.

Крилаті вислови, прислів'я і приказки, загадки і казки, що передавались з уст в уста, які прозвучать на вечорі *"Скарби народного слова"*, повинні ближче познайомити його учасників і гостей з кращими зразками українського фольклору. Бажано, щоб на ньому повніше були представлені багатства живої народної мови, стійкі народні фразеологізми, які побутують саме в нашій місцевості, почуті і записані свого часу відомими збирачами фольклору: П. Кулішем, О. Марковичем. Марком Вовчком та ін.

В окремих циклах слід виділити бесіди про культуру мови *"Ну, що б, здавалося, слова..."*. Огляди літератури на цю тему, безумовно, будуть корисними для всіх груп читачів.

Доповнять їх години цікавих повідомлень: *"У загадковому світі слова"*, *"З історії слів"*, *"З життя українських слів"*, *"Нове життя нового прагне слова"*.

Головна мета цих заходів - познайомити аудиторію з історією виникнення слів, з'ясувати їх зв'язок з конкретними подіями або соціальними явищами, простежити їх активну або, навпаки, пасивну роль в нинішньому мовному обігу.

Хто краще знає рідну мову? Як для тих, хто добре володіє українською мовою, так і для тих, хто хоче вдосконалити і збагатити свої знання про неї, безумовно, буде цікаво взяти участь у конкурсі *знавців рідної мови*. грі типу *"Слабка ланка"*, конкурсах на краще знання творів українських письменників, синонімічних, фразеологічних багатств рідної мови. Крім конкурсів з усного мовлення можна влаштувати також письмові. Наприклад: на кращий лист, письмове освідчення в коханні, замальовку або розповідь про цікаву людину, славного земляка тощо.

Цікавою формою виявлення читацьких і мовних інтересів міг би стати *конкурс домашніх бібліотек читачів, конкурс "Твій улюблений український письменник"*.

Важливо навчити читача користуватись багатим довідковим апаратом - загальними двомовними словниками, тлумачними, синонімічними, термінологічними, а також

довідниками з правопис).

"Спочатку було слово", "Подорож: у світ словників", "Наші помічники у світі слова" - такі назви можуть мати заходи на цю тему. Епіграфом до них радимо взяти слова М.Рильського:

"Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр. а не сумне провалля:
Збирайте, як розумний садівник.
Достиглий овоч у Грінченка й Даля,
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтесь доглядать свій сад".

Для читачів, що не вміють або не мають часу самостійно користуватись довідковими виданнями, радимо організувати довідкову службу, яка буде працювати не лише протягом Свята, а й надалі, можливо, і на платній основі.

Окремі заходи з програми Свята рідної мови доцільно організувати в рамках клубів за інтересами. любительських об'єднань. Наприклад, з членами клубу любителів (або знавців) рідного слова можна провести *вечір перекладу "Хоч слово мовлене інакше"*. До програми його варто включити найкращі переклади, зроблені українськими майстрами слова з інших мов. що увійшли до золотого фонду світової літератури.

Завершить Свято літературно-музичний *вечір "Иайкоштовніший скарб"*. До його програми пропонуємо включити:

1. "З історії української мови і писемності" (виступ філолога).
 2. Ознайомлення з книжковою виставкою "Українська мова і писемність: від найдавніших часів до наших днів" та бібліографічний огляд літератури.
 3. "О рідне слово, хто без тебе я" (літературно-музична композиція).
- Нижче подаємо сценарій літературно-музичного вечора.

"З історії української мови і писемності"

Філолог: Українська мова пройшла тривалий і тернистий шлях свого становлення і розвитку. Це підтверджують як давні писемні пам'ятки, що дійшли до наших днів, так і дослідницькі праці вітчизняних і зарубіжних вчених, істориків, лінгвістів, етнографів. Відомий польський філолог М.Красуський ще в 1880 р.. користуючись методом порівняльної лінгвістики, довів, що українській мові щонайменше 7 тисяч років і вона є найстарішою в Європі.

В тому, що українська мова старша від російської, сходяться і визначні російські мовознавці: професор Федір Бусласв та академік Микола Марр.

Згідно з існуючими свідченнями і даними археологічної науки, первісна українська мова виділилась зі спільної індоєвропейської прамови в IV-V ст. н.е. З зародженням писемності, яку принесли до нас видатні болгарські просвітителі Кирило і Мефодій, та прийняттям християнства Київською Руссю виникли сприятливі умови для розвитку і паралельного функціонування народно-літературної (давньоруської) та книжно-слов'янської (церковнослов'янської) мов.

Внаслідок взаємовпливу писемної та живої розмовної мов. запозичень з мов інших народів сформувалась староукраїнська літературна мова, яка стала прямою наступницею тієї, котрою спілкувались наші далекі предки - русичі.

Мова нової української літератури формувалась на основі народних діалектів. Розпочався цей процес ще в XVI-XVIII ст.

Автор "Енеїди" Іван Котляревський пішов ще далі. сповна використавши у своєму творі кращі зразки живої усної мови.

Основоположником же української літературної мови в її сучасному вигляді (це загальновідомо) став наш великий Кобзар.

За своїм лексичним багатством, синтаксичною досконалістю наша мова досягла рівня

мов інших цивілізованих націй, а за милозвучністю визнається вченими другою серед європейських мов (після італійської). Вона уникає збігів кількох приголосних і частого вживання шиплячих, внаслідок чого в ній мало немелодійних слів, усі звуки вимовляються чисто.

Історія літописання і книжкової справи в Україні останнім часом збагатилась новими цікавими фактами. Доведено, що книгодрукування в Україні започатковане на 83 роки раніше, ніж вважалось, тому І.Федоров був не засновником книгодрукування, а фундатором постійною друкарства на українських землях.

Більш детальні відомості щодо початку літописання і книжкової справи в Україні можна знайти у виданнях: *Календар знаменних і пам'ятних дат '99. І квартал.* -К., 1999. - С. 31-38; *Календар знаменних і пам'ятних дат 2001. 111 квартал.* - К, 2001. - С. 95-98; *До 1000-річчя літописання і книжкової справи в Україні: Методичні рекомендації бібліотекам.* -К, 1998. -40 с.

У цих же виданнях вміщені списки літератури, яка допоможе у підготовці всього комплексу заходів до Дня української писемності та мови.

Окремо варто зупинитись на історії розвитку літописання та книгодрукування на Чернігівщині.

У відділі рідкісної книги Державної історичної бібліотеки України зберігається цікава колекція українських стародруків. Вона складається з 13 книг, надрукованих церковнослов'янською мовою в Чернігові з 1646 по 1757 рр. Дванадцять книг є результатом діяльності друкарні, заснованої Лазарем Барановичем в 1671 р. в 1 Іовюрод-Сіверську, а за 8 років перевезеної до Чернігова. Ще одна книга - дітище пересувної друкарні Кирила Т'ранквіліона-Ставровецького.

К.Ставровецький на прізвище Безбородий -видатний діяч українського відродження XVII ст. -надзвичайно самобутня постать. Один з українських вчених назвав його "першим великим розумом України". Він викладав слов'янську і грецьку мови у Львівській, а потім Віденській братських школах. Займався проповідницькою діяльністю, письменством і друкарством.

Ставши в 1626 р. архимандритом Єлецького монастиря, перевіз до Чернігова і власну друкарню. Незадовго до смерті, в 1646 р. саме тут видрукував книгу "Перло многоценное" - первісток книгодрукування на Лівобережній Україні.

Друкарня ж Л.Барановича в Новгород-Сіверську з 1674 по 1679 рр. випустила 21 видання українською і польською мовами. Перенесена в 1679 р. до Чернігова, друкарня переходить у власність Троїце-Іллінського монастиря і стає потужним художнім і культурним центром. Створена при ній бібліотека за реєстром 1776 р. налічувала 11304 книг, випущених цією друкарнею.

(Познайомлять з матеріалами на цю тему статті: *Мащенко С. Творчість КТранквіліона-Ставровецького як джерело філософії українського бароко //Сіверянський літопис.* - 1998. -№ 4. - С. 83-90. Там же вміщено список літератури. *Ісаснко О. Чернігівські кириличні стародруки: історичний та книгознавчий нариси //Вісник Книжкової палати.* - 2001. -№ 10. - С. 38-41. Радимо використати також відомості з книги: *Исаевич Я.Д. Премишки первопечатника.* - М.: Книга. 1981. - 191 с).

Далі бібліотекар ознайомить присутніх з книжковою виставкою "Українська мова і писемність: від найдавніших часів до наших днів" та проведе бібліографічний огляд літератури на тему вечора.

Завершить вечір літературно-музична композиція.

"О рідне слово, хто без тебе я".

Дійові особи:

Літописець
Історик
Філолог
Політик
Письменник
Юнак
Дівчина
Читець I
Читець II

На сцені - Літописець, який читає уривки з "Остромирового Євангелія". "Ізборника Святослава", "Повісті минулих літ", "Слова о полку Ігоревім". Звучить музика А.Ведедія, М.Леонтовича, твори кобзарського мистецтва та фольклорні композиції. Літописець зникає, на сцену виходять інші дійові особи.

Звучить пісня І.Демаріна "Наша мова" на сл. Ю. Рибчинського.

Читець 1: Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос - більш нічого.
А серце б'ється - ожива,
Як їх почує!...Знає, од Бога
І голос той. і ті слова
Ідуть меж люди!

Письменник: Кому не відомі ці промовисті рядки Кобзаря!

Древні вірили, що слово - породження самих глибин світобудови, що воно приносить гармонію у світ і змінює людину на краще.

Мова - не тільки засіб спілкування, а й природний резервуар інформації про світ, насамперед про свій народ.

Звучить пісня "Рідна мова" (Муз. П. Дворського, сл. Г.Вієру укр. текст П. Бондарчука).

Читець II: Мово рідна, слово рідне.
Хто вас забуває.
Той у грудях не серденько.
Тільки камінь має...
У тій мові ми співали.
В ній казки казали.
У тій мові нам минувшість
Нашу відкривали.
(С. Воробкевич).

Філолог: Нема народу; байдужого до рідної мови, до землі. на якій він народився і живе. Далекі в часі, але такі співзвучні нам слова білоруського просвітника Франциска Скорини:

Читець I: Понеже від природи звірі, що блукають у пустелі, відають гнізда свої, риби, що по морю плавають і в ріках, чують вири свої, бджоли і їм подібні боронять вудіїв своїх, - так і люди. - де зродилися і скормлені суть по Бозі. до того краю велику ласку мають".

Звучить пісня "Мовою матері" (Муз. Ю.Шевченка, сл. М. Сингаївського).

Читець II: Любіть Україну, як матір, любіть –
за землю, за ріки, за даль голубину,
за мову і пісню її солов'їну,
за долю й долю минулих століть
Любіть Україну!
В. Сосюра.

Читець I: О місячне сяйво і спів солов'я.
Півонії, мальви, жоржини!
Моря бриліантів, це - мова моя,
Це - мова моєї України.
Яка у ній сила і кличе, й сія.
Яка в ній мелодія лине
В натхнення хвилини! О мово моя,
Душа голосна України!
Це - матері мова, я звуки твої
Люблю, наче очі дитини...
О мова українська!... Хто любить її,
Той любить мою Україну.
В. Сосюра.

Читець II: Як гул століть, як шум віків.
Як бурі подих - рідна мова.
Весняні пахощі листків.
Сурма походу світанкова.
Неволі стогін, волі снів,
Життя духовного основа.
М. Рильський.

Читець I: Цареві блазні і кати.
Раби на розум і на вдачу.
В ярмо хотіли запрягти
Її, як дух степів, гарячу
І осліпити, й повести
На чорні торжища незрячу.
Хотіли вирвати язик.
Хотіли ноги поламати.
Топтали під шалений крик.
Вязнили, кидали за ґрати.
Зробить калікою з калік
Тебе хотіли, рідна мати.
М. Рильський.

Історик: Тяжка доля судилася українській мові. Гоніння на неї почалися ще наприкінці XVII - початку XVIII ст. Спалені були "Учительное Евангелие" Кирила Транквіліона-Ставровецького, "Лексикон" Памви Беринди та багато інших видань. За указом, виданим Петром I у жовтні 1720 р.. заборонялось друкування будь-яких книг староукраїнською літературною мовою. На друкарні, що осмілювались порушувати цю заборону, накладались штрафи, або ж їх закривали. Так була демонтована і вивезена до Москви Чернігівська друкарня.

Загальновідомо, яких утисків зазнавала літературна українська мова в наступні століття - від жорстоких цензурних утисків до прямих заборон. Достатньо пригадати лише нападки на

неї в шовіністичній пресі.

Читець II: "Малороссийские музы... говорят престранным языком. не похожим ни на один из человеческих".

Журнал "Библиотека для чтения".

Читець I: "Малороссийская словесность - шалость литературная, в которой участвуют и люди с дарованием".

"Русский вестник".

Читець II: "Писать на малороссийском языке - идти ложным путем".

"Северная пчела".

Історик: Проте, незважаючи на цензурні рогатки й урядові заборони -українська мова існувала і розвивалась. Ні укази Петра I і Катерини II, ні Валувський циркуляр та Емський указ не змогли її знищити. Вона утвердила себе в творчості І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка. Т.Шевченка, Марка Вовчка, І.Франка, ІО.Федьковича. Панаса Мирного. І.Нечуя-Левицького. Лесі Українки, М.Коцюбинського, О.Кобилянської, В.Стефаника, в усій стилістично багатій художній літературі.

Читець I: Як довго ждали ми своєї волі слова.
І ось воно співа. бринить.
Вринить-співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.
Як довго ждали ми.
Уклін чолом народу.
Що рідну мову нам зберіг.
Зберіг в таку страшну негодю.
Коли він сам стоять не міг.
О. Олесь.

Читець II: В землі віки лежала мова
І врешті вибилась на світ.
О мово, ночі колискова!
Прийми мій радісний привіт
Навік пройшла пора безславна...
Цвіти і сяй. моя державна.
О. Олесь.

Історик: Про становище української мови за радянської влади писалося дуже багато. Повіривши в те, що всі мови в нашому спільному домі активно розвиваються, ми довго не помічали, що цей розвиток, започаткований першим радянським десятиріччям, у 30-70-ті роки був спершу загальмований . а потім повернутий у зворотному напрямку.

Читець I: О слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх.
Дітьми безпам'ятно забутий.

О. Олесь.

Письменник: Ще з надр сталінських часів започаткована зневага до всього українського. Глибинне руйнування українського середовища, культури, духовності, мови призвело до того, що нині маємо кілька поколінь російськомовних українців, котрі вивчають рідну мову як іноземну, котрі не знають свого народу, не відають, яка висока культура схована від них. яка багата мова усунена на задвірки. І те, що український народ - один з найчисельніших у Європі, другий за кількістю населення серед слов'ян - нині й досі мало знаний у світі, передовсім є наслідком тієї спотвореної тоталітарної системи, що сплюндрувала не тільки економіку, а й масову свідомість.

Читець II: Зникає мова, звичаї зникають.
їх на смітник перевертень гребе.
У ріднім краї рідний край шукаю.
В своїм народі свій народ шукаю.
В самім собі шукаю сам себе.
Шукаю вдень, розшукуюю ночами,
Я наче вдома і неначе десь...
Українське слово, колискову мами.
Як хліб насущний, дайте мені днесь!
В. Сіренко.

Філолог: Явища україномовного нігілізму, манкуртського збайдужіння до рідної мови, культури, науки, освіти не могли не позначитись на загальному культурному рівні нашого народу та його свідомості. І те, що в Україні рідна мова стала пасербицею, не дивувало нікого.

Читець I: Хочу я гукнути знову й знову.
Закричати, скільки сили стане;
Забувайте українську мову,
Не гайуйте часу, громадяни!
Бо вона теперечки не модна,
Бо ж її тепер міде не знають,
І її лиш дурні великодні
В селах лиш подекуди вживають.
Тож тепер усі давайте чисто
Здійснювать святу оту ідею.
Бо у нас лиш націоналісти
Розмовляють мовою своєю.
С. Тельнюк.

Читець II: Людина, байдужа до рідної мови. - дикун. Вона шкідлива своїм еством уже тому, що байдужість до мови пояснюється цілковитою байдужістю до минулого, теперішнього і майбутнього народу.

К. Паустовський.

Читець I: Ти зрікся мови рідної. Віки
Ти йтимеш темний, як сльота осіння.
Віл погляду твого серця й зірки
Обернуться в сліпе каміння.
Ти зрікся мови рідної. Ганьба
Тебе зустріне на шляху вузькому,

Впаде на тебе наче сніг, журба –
Її не понесеш нікому!
Ти зрікся мови рідної.
Нема Тепер у тебе роду, ні народу.
Чужинця шани ждатимеш дарма –
В твій слід він кине сміх - погорду.

Д. Павличко

Філолог: У світі українську мову знають і шанують, захоплюються її мелодійністю, фонетичною розкішшю, лексичним і фразеологічним багатством, величезними словотворчими можливостями, синтаксичною гнучкістю. На конкурсі мов у Парижі 1934 р. вона посіла третє місце (після французької та перської). Самі українці участі в цьому не брали. У себе вдома, на рідній землі, українська мова пов'язувалась лише з "хатнім вжитком".

Звучить пісня "Звучи, рідна мово" (Муз. О. Семенов. ся. А. Демиденка).

Політик: Дуже прикро, що й нині є чимало прибічників (навіть у Верховній Раді) обмеження сфер вжитку мови корінної нації наданням статусу офіційної російській мові. Правда, з прийняттям нової Конституції ці тенденції втратили під собою ґрунт. Однак було б помилкою думати, що досить ухвалити правильні рішення, надати мові статусу державної, як усі проблеми, нагромаджені десятиліттями, вирішаться самі собою. Потрібен час. Щоб коріння української мови прошило всі сфери життя, потрібна тривала і копітка робота, щоб відбулися відповідні зрушення у засміченні! і захарашенні суспільній свідомості.

Письменник: У недоброзичливців української мови є один аргумент: мовляв, український народ сам відмовляється від своєї мови. На щастя, все це далеко не так, хоч непатріотичне ставлення, неповага значної частини громадян до своєї мови - безсумнівний факт. Га у масі своїй український народ ніколи не зрікався своєї мови. Таке вже приписували йому і сто, і двісті років тому, та дарма - саме за цей час він народив нову могутню літературу, дав своїй мові нову досконалість. Тим більше не стане він зрікатися своєї мови тепер, коли вона сягнула таких лексично-стильових висот, коли й суспільно-історичні обставини змінилися. І хоч як тяжко українській мові у сучасному русифікованому суспільстві утверджуватися, все ж загроза, що вона поповнить собою список мертвих мов, зникає.

Читець I: Я не ваш. не ваш . панове.
Не до вас я чарку п'ю.
За життя своєї мови
Власним словом постою.
Важко їй. бо власні діти
Зневажають і цькують,
І мов підлі езуїти,
Ощасливленою звать.

Читець II: Та не вмре вона ніколи,
Раз її не змогли
Позолочені моголи.
Ногадючені хахли.
Жити буде наша мова.
Зоряниця Кобзаря.
Зірка Лесина й Франкова.
Рильського ясна зоря!

Ми себе самі помножимо.
Ми народимося стокрот.
Ми собі самі поможемо.
Якщо справді ми - народ!
Д. Павличко.

Звучить пісня О.Осадчого на сл. В.Гантаря "Давайте разом заспіваємо".

Політик: "Боротьба за мову є символом боротьби за владу" - підкреслював відомий французький лінгвіст Антуан Мейє. Нам слід усвідомити важливу роль української мови і зокрема як засобу державотворення. Бо саме єдина державна мова робить населення народом. Давайте замислимося над тим, чому найпроникливіші рядки про нашу рідну "солов'їну", "вишневу", "диво-калинову" мову, фундаментальні розвідки про її глибоке історичне коріння виявляються недостатніми, а часто й безсилими, щоб зрушити інерцію масової свідомості.

На фоні української народної мелодії (на вибір):

Філолог: Сьогодні жоден з творів мистецтва так безпосередньо не впливає на людські серця, як пісня. Це - найдобріша, найвиразніша мова. Саме вона може зробити те, що не під силу іноді навіть кращим зразкам прози чи поезії. Не випадково, що народна пісня виявилася найбільш живучою ланкою національної культури. "Вище пісні може бути тільки молитва" - сказав хтось з відомих людей.

Читець I: Коли пісня моєї матусі жива.
Коли є ще кому ту пісню співати.
Тож і мова живе. І прості українські слова.
Рідна мати-земля і дорога до отчої хати.
О. Лантух.

Звучить пісня О. Злотника на сл. М. Ткача "Чуєш, мамо?".

Читець II: Я знаю: мова мамина - свята.
В ній вічний незнищений дух свободи,
Її плекали душі і уста
Мільярдів. Це - жива вода народу.
М. Адаменко.

Письменник: "Чистіша від сльози хай мова буде" - заповідав нам видатний син українського народу і великий знавець рідного слова Максим Рильський. Рідна мова, як і все дороге в світі, потребує дбайливого догляду і вірної любові. Наші взаємини з мовою постійні і вкрай необхідні. Бо з усім великим і неосяжним світом -далекими дорогами минулого, тривогами сьогодення, омріяними думами про прийдешнє - єднає нас слово.

Упродовж віків український народ творив і шліфував свою мову, заносючи в мовну скарбницю переплавлені у ніжній душі, добірні перлини пізнання, почуття, мрії. Той витворений народом світ мови оточує нас від народження. У безкрайому ок'єані звуків неповторно звучить мелодія рідного слова. Але це не тільки предивні звуки, це й найтопші відтінки думок і переживань, щедро приготовані дія нащадків. І кожне слово--немовби ви плекана народом-дивотворцем квітка з неповторним ароматом, з неповторними барвами. Щасливий той, хто пізнав удитинстві чари рідного слова, виховав у собі жагу пізнанн. і зберігає її протягом цілого життя.

Читець I: О рідне слово, хто без тебе я?
Німих жебрак, старцюючий бродяга.
Мертвяк, оброслий плиттям саркофага.
Прах, купа жалюгідного рам'я.
Моя ти - пісня, сила і відвага.
Моє вселюдське й мамине ім'я.
Тобою палахтить душа моя.
Втишається тобою серця спрага.
Тебе у спадок віддали мені
Мої батьки і предки невідомі.
Що гинули за тебе на вогні.
Гак не засни в запиленому томі.
В неткнутій коленкоровій труні –
Дзвени в моїм і правнуковім домі!
Д. Павличко.

Читець II: Все в тобі з'єдналося, злилося –
Як і поміститися в одній! –
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.
Ти даєш поету дужі крила.
Що підносять правду в вишину;
Вченому ги лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.
І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітувать в поемах і віршах.
Бо в тобі - великого народу
Ніжна і замріяна душа.
В. Симоненко.

Письменник: Наша мова - від Бога. Здається, ми починаємо це розуміти. В системі цінностей народу це - наш найдревніший, найвищий, найсвятіший храм. Мова - як герб, як національний прапор, як гімн належить до найвищих ознак держави, до її невмирущих символів. І якщо інші символи можна змінити, то мову ~ ні. бо в ній генетичний код народу.

Читець I: Як плоть моя замішана на крові,
Отак мій дух - на українській мові.
Без неї розлітається, мов прах.
Розколюється, звірюється, кане
І сиплеться... От-от його не стане,
Лиш сухість в серці, в мислі, на вустах.
Так споконвіку, як і кожна мова
Вона була у Світлі, в Бога – Слова,
І ось - про Світло свідчити прийшла
І входить у серця . немов у храми;
До тих, що їй повідчиняли брами,
Доносить хвилі вічного тепла.
Т. Майдановим.

Філолог: У Святому Письмі сказано, що спочатку було слово. А воно ж для усіх, хто не безсловесний! Для кожної людини воно завжди спочатку. То лише для твариноподібних спочатку - ковбаса.

"Спочатку було слово, і слово те було Бог".

Якщо ви, добрі люди, повірили в цю аксіому, то моліться ж на рідне слово, а не ганьте його, як це подекуди буває. Бо нерідних слів Бог не вручав жодному народу. Я не закликаю ставати на коліна й бездумно бити перед словом поклони. Треба жиги ним. любити, шанувати, боронити, розвивати, вкладаючи в нього свій розум, свій дух, своє сумління.

Воно, наше українське слово варте того! Воно, як Ісус Христос. не раз було розіп'яте на історичних 1 олгофах. Але. як і він, завжди воскресало.

"У вигляді мови, - сказав Олесь Гончар, - дано людині великий дар. Не тільки користатися ним, рідним словом, але й натхненно рости, оберігати його коріння й леліяти його цвіт, ось тоді воно й буде запашним та співучим, сповненим музики й чару, життєвої правдивості й поетичності".

Плекаймо ж цей дар!

Читець II: Щоб ми з вершин Чернечої, з крутизни
Нарешті не лукавили Вітчизні
Ні власній, ані братовій - довік.
Пречиста мово, слово світанкове.
Зламай злочено ковані підкови,
Яви нам в душі свій пречистий лик!

М. Шевченко.

На сцену виходять Юнак та Дівчина з книгами в руках.

Юнак: Мово рідна! Ти ж - як море - безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю. Мільйонноголосо бриниш говірками, а вони шумлять, і дзвенять, і б'ють у наші груди, мов хвилі морські - в берег.

Дівчина: Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів твоїх у днину побідну. і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу - його щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд і піт. і кров, і сміх, і безсмертя його.

Юнак: Лрфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий у світі, без тебе - перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя. і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку! Люблю тебе і в гніві, коли ти клекочеш, як вулкан, і гримиш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігріваєш, мов сонцем, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчителю мій.

Дівчина: Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я. вірний і вічний юнга твій, пливу й пливу твоїми просторами і не намілююсь глибинами та безмежжям твоїм. Єдина печаль проймає, що не вистачить життя мого, аби переплисти твій лексичний океан.

Юнак: Бо ти є Вічність. Ти є Правда. Добро і Краса народу нашого.

Тож такою і будь вічно, мово рідна! А з тобою будемо вічними і ми. діти твої, на розкішних і безкінечних берегах твоїх.

Читець I: Ти 15 пісні, слово рідне.
Зорею зайнялося.

Черешня в тобі квітне,
І шелестить колосся...
І гомонять дороги,
І грають струни серця.
Й Дніпро через пороги
До свого моря рветься.
Ти - райдуга квітчаста.
Сплав золота і рути.
Тебе любити - щастя.
Ганьба - тебе забути.

К. Журба.

Читець II: Україно, молюся за мову.
За божественну мову твою,
І за вроду твою калинову,
Від якої добрішим стаю.

В. Забаштанський.

Дівчина: Мово! Пресвята Богородице мого народу! З чорнозему, з любистку, м'яти, рясту; євшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена.

Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитво наша у своїй нероздільній трійці, що сси ти Бог Любов, і Бог Віра, і Бог Надія!

Мово мого народу! Прости! Воскресни! Повернися! Возродися! Забуяй вічним і віщим Словом від лісів - до моря, від гір - до степів. Освіти від мороку і освяти святоруську землю. Русь-Україну. возвелич, порятуй народ її на віки!

К. Мотрин.

Звучить пісня О. Слободенка на сл. С.Галябарди

"Мови чарівний голос", (Радимо також використати пісні нашого земляка, прилучанина В. Вовка, вміщені у виданні: Вовк В. Квітка папороті: Пісні на вірші українських поетів. - Прилуки, 2001. - 112 с).

Закінчується вечір виступами читачів з улюбленими піснями, віршами, гуморесками, уривками з прозових творів українською мовою.

При підготовці видання використані:

1. Бандура О. З історії української мови // Дивослово.- 1997.- № 1.-С.14-17.
2. Бортняк А. Ну що б. здавалося, слова...: Бесіди про культуру української мови.- К.: Укр. письменник. 1994.-73 с.
3. Вихованець І.Р. Таїна слова.- К.: Рад. школа, 1990.-284 с.
4. Дзюба І. Бо то не просто мова, звуки...- К.: Рад. письменник. 1990.- 134 с- (Роздуми письменника).
5. Культура української мови: Довідник.- К.: Либідь. 1990.- 304 с.
6. Матвієнко А. Рідне слово.- К.: Всеукр. т-во "Просвіта" ім. Т. Шевченка, 1994.
7. Рильський М. Як парость виноградної лози.— К.: Наук, думка. 1973.- 263 с.
8. Тимошик М. Тенденції сучасного українського книговидання //Вісник Книжкової

палати.- 2001.- № 7.-С.3-5.